

บทที่ 3

วิธีดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) เพื่อศึกษาความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้สูงอายุตอนกลางที่มีความดันโลหิตสูงตามการรับรู้ของผู้สูงอายุและครอบครัว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ประชากรคือผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 75 – 85 ปี ที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคความดันโลหิตสูง และได้รับการรักษาในโรงพยาบาลชุมชน มาแล้วอย่างน้อย 6 เดือน กลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้สูงอายุตอนกลางที่มีความดันโลหิตสูง โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้คือ

1.1 ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 75 – 85 ปี ที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคความดันโลหิตสูง รับการรักษาที่คลินิกนอกเวลาราชการ โรงพยาบาลชุมชนแห่งหนึ่ง ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ติดต่อกันอย่างน้อย 6 เดือน การเลือกศึกษากลุ่มที่มารับการรักษานอกเวลาราชการเนื่องจากเป็นช่วงเวลา ที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้สะดวก

1.2 สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้

2. ครอบครัวของผู้สูงอายุตอนกลางที่มีความดันโลหิตสูง ที่มีคุณสมบัติดังนี้

2.1 สมาชิกที่อยู่อาศัยในครัวเรือนเดียวกันหรือครัวเรือนที่ใกล้ชิดกัน มีความสัมพันธ์กัน ในฐานะเครือญาติ ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุได้

2.2 มีอายุ 15 ปีขึ้นไป สามารถสื่อสารได้

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางกำลังการศึกษา (power of analysis) ของ โพลิต และฮังเกอร์ (Polit & Hungler, 1999) กำลังการทดสอบ $(1 - \beta) = .80$ กำหนดระดับความเชื่อมั่น $\alpha = .05$ ประมาณความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของกลุ่มตัวอย่าง (effect size) ในระดับปานกลางคือ 0.5 โดยพิจารณาจากผลการศึกษาของโสภา (2541) ที่ศึกษาความแตกต่างระหว่างการรับรู้ความต้องการการดูแลและการรับรู้การดูแลที่ได้รับจากครอบครัวของผู้สูงอายุในชนบท พบว่าระดับความต้องการมากกว่าระดับการได้รับการดูแลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การเปิดตารางเพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยการใช้การทดสอบที่ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้

ในการศึกษาเท่ากับ 63 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาประกอบด้วยผู้สูงอายุที่มีความดันโลหิตสูง จำนวน 63 คน และครอบครัวของผู้สูงอายุ จำนวน 63 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง และชุดที่ 2 สำหรับครอบครัวของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

ชุดที่ 1 สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อเก็บข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา ความสามารถในการอ่านเขียน สถานภาพสมรส จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกัน บุคคลที่ให้การดูแล รายได้ต่อเดือน การประกอบอาชีพ แหล่งที่มาของรายได้ ดัชนีมวลกาย (BMI) ระดับความดันโลหิต โรคประจำตัวอื่น ๆ ระยะเวลาการรับรู้ว่าเป็นความดันโลหิตสูง ยาที่ได้รับ การได้ยิน และการมองเห็น จำนวน 14 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก ครอบครัวของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมของ เฮาส์ (House, 1981) และมีติการดูแลผู้สูงอายุที่มีความดันโลหิตสูง รวมทั้งหมด 40 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้านคือ

1. การสนับสนุนด้านอารมณ์	จำนวน	11	ข้อ
2. การสนับสนุนด้านการประเมินค่า	จำนวน	7	ข้อ
3. การสนับสนุนด้านข่าวสาร	จำนวน	5	ข้อ
4. การสนับสนุนด้านทรัพยากร	จำนวน	17	ข้อ

คำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่าเป็น 3 ระดับ โดยการให้ความหมายและคะแนนดังนี้

ไม่ต้องการ/ไม่ได้รับ หมายถึง ผู้ตอบรับรู้ว่าไม่มีความต้องการ/ไม่ได้รับในกิจกรรมนั้น ให้คะแนน 1 คะแนน

ต้องการน้อย/ได้รับน้อย หมายถึง ผู้ตอบรับรู้ว่ามีความต้องการ/ได้รับในกิจกรรมนั้นอย่างน้อย ให้คะแนน 2 คะแนน

ต้องการมาก/ได้รับมาก หมายถึง ผู้ตอบรับรู้ว่ามีความต้องการ/ได้รับในกิจกรรมนั้น ๆ มาก คะแนน 3 คะแนน

ส่วนที่ 3 แบบประเมินการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยใช้แบบประเมินบาร์เชลเอตีแอล

(Barthel ADL index) ของมาร์โชนี และบาร์เทล ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยโดยสุทธิชัย (2544) จำนวน 10 ข้อ ดังนี้

1. ความสามารถในการรับประทานอาหาร	มีคะแนน 0 - 2 คะแนน
2. ความสามารถในการแต่งตัว	มีคะแนน 0 - 1 คะแนน
3. ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง	
ในการเคลื่อนไหว ลุกนั่งจากเตียงนอน จากเตียงไปเก้าอี้	มีคะแนน 0 - 3 คะแนน
4. ความสามารถในการใช้สุขา	มีคะแนน 0 - 2 คะแนน
5. ความสามารถในการเคลื่อนที่ในบ้าน	มีคะแนน 0 - 3 คะแนน
6. ความสามารถในการสวมใส่เสื้อผ้า	มีคะแนน 0 - 2 คะแนน
7. ความสามารถในการขึ้นลงบันได	มีคะแนน 0 - 2 คะแนน
8. ความสามารถในการอาบน้ำ	มีคะแนน 0 - 1 คะแนน
9. ความสามารถในการกลั้นถ่ายอุจจาระ	มีคะแนน 0 - 2 คะแนน
10. ความสามารถในการกลั้นถ่ายปัสสาวะ	มีคะแนน 0 - 2 คะแนน

ระดับของการให้คะแนน แบ่งตามความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง ดังนี้

คะแนน 0 - 4	ต้องพึ่งพาผู้อื่นทั้งหมดหรือไม่สามารถดูแลตนเองได้
คะแนน 5 - 8	ต้องพึ่งพาผู้อื่นเกือบทั้งหมด
คะแนน 9 - 11	ต้องพึ่งพาระดับปานกลาง
คะแนน มากกว่า 12	ต้องพึ่งพาผู้อื่นน้อยหรือช่วยตนเองได้ทั้งหมด

ชุดที่ 2 สำหรับครอบครัวของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของครอบครัวของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลทั่วไปของครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ จำนวนบุคคลในครอบครัวที่ต้องดูแลนอกเหนือผู้สูงอายุ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รายได้ต่อเดือนของครอบครัว สุขภาพของบุคคลอื่นในครอบครัว ระยะเวลาการรับรู้การเป็นโรคของผู้สูงอายุ จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างตามการรับรู้ของครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมของเฮาส์ (House, 1981) และมีติการดูแลผู้สูงอายุที่มีความดันโลหิตสูงรวมทั้งหมด 40 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้านคือ

1. การสนับสนุนด้านอารมณ์	จำนวน 11 ข้อ
2. การสนับสนุนด้านการประเมินค่า	จำนวน 7 ข้อ
3. การสนับสนุนด้านข่าวสาร	จำนวน 5 ข้อ

4. การสนับสนุนด้านทรัพยากร จำนวน 17 ข้อ

คำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่าเป็น 3 ระดับ โดยการให้ความหมายและคะแนนดังนี้

ไม่ต้องการ/ไม่ได้รับ หมายถึง ตอบรับรู้ว่าผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างไม่มีความต้องการ/ไม่ได้รับในกิจกรรมนั้น ให้คะแนน 1 คะแนน

ต้องการน้อย/ได้รับน้อย หมายถึง ผู้ตอบรับรู้ว่าผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างต้องการ/ได้รับในกิจกรรมนั้นๆ น้อย ให้คะแนน 2 คะแนน

ต้องการมาก/ได้รับมาก หมายถึง ผู้ตอบรับรู้ว่าผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างต้องการ/ได้รับในกิจกรรมนั้น ๆ มาก ให้คะแนน 3 คะแนน

โดยการแปลผลคะแนนความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างตามการรับรู้ของผู้สูงอายุและครอบครัว ตามเกณฑ์การให้คะแนนมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มี 3 ระดับ ในแต่ละวิธีดังนี้

คะแนน 1 – 1.6 แสดงถึง ความต้องการ/การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างและครอบครัว อยู่ในระดับต่ำ

คะแนน 1.7 – 2.3 แสดงถึง ความต้องการ/การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างและครอบครัว ในระดับปานกลาง

คะแนน 2.4 – 3 แสดงถึง ความต้องการ/การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างและครอบครัว ในระดับสูง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การหาความตรงด้านเนื้อหา (content validity)

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม ได้นำไปตรวจสอบความตรงในเนื้อหาโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน คือ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านผู้สูงอายุ จำนวน 2 ท่าน พยาบาลประจำการที่มีความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้สูงอายุ 1 ท่าน แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านผู้สูงอายุ 2 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหาให้มีความครอบคลุมชัดเจน และมีความเหมาะสมกับข้อคำถาม การจัดข้อความของคำถาม แก้ไขให้เหมาะสม ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2. การหาความเที่ยง (reliability)

ภายหลังจากนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ ที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ณ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้วิธีทดสอบซ้ำ (test

- retest method) ซึ่งเก็บข้อมูล 2 ครั้ง ห่างกัน 5 วัน นำมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson 's correlation) (บุญใจ, 2547) โดยแบบสอบถามที่จะนำไปใช้ในการศึกษามีค่าความเที่ยงได้ผลดังนี้

ความต้องการการสนับสนุนทางสังคม		การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	
จากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้สูงอายุ		จากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้สูงอายุ	
ด้านอารมณ์	.94	ด้านอารมณ์	.97
ด้านการประเมินค่า	.96	ด้านการประเมินค่า	.87
ด้านทรัพยากร	.91	ด้านทรัพยากร	.96
ด้านข่าวสาร	.90	ด้านข่าวสาร	.93
โดยรวม	.97	โดยรวม	.97
ความต้องการการสนับสนุนทางสังคม		การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	
จากครอบครัวตามการรับรู้ของครอบครัว		จากครอบครัวตามการรับรู้ของครอบครัว	
ด้านอารมณ์	.90	ด้านอารมณ์	.92
ด้านการประเมินค่า	.90	ด้านการประเมินค่า	.88
ด้านทรัพยากร	.91	ด้านทรัพยากร	.93
ด้านข่าวสาร	.83	ด้านข่าวสาร	.77
โดยรวม	.95	โดยรวม	.94

แบบวัดความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ หาค่าความเที่ยงโดยการทดสอบซ้ำ (test – retest method) 2 ครั้งห่างกัน 5 วัน ได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ .98

วิธีการรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 การเตรียมผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 1 คน โดยการอธิบายชี้แจงจุดประสงค์การวิจัย หน้าที่ของผู้ช่วยวิจัยคือการเก็บข้อมูลครอบครัวของผู้สูงอายุ การชี้แจงการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง ให้ผู้ช่วยวิจัยศึกษาแบบสอบถามในส่วนของครอบครัว ทบทวนแบบสอบถามเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ตอบคำถามในข้อที่ผู้ช่วยวิจัยสงสัย

1.2 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านคณะพยาบาลศาสตรมหาวิทาลัยสงขลานครินทร์ ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาล

2. ขั้นตอนการดำเนินการ

2.1 ผู้วิจัยติดต่อหัวหน้าเวรคลินิกนอกเวลาราชการผู้ป่วยนอก แนะนำตัวพร้อมผู้ช่วยวิจัย สํารวจทะเบียนผู้ป่วยที่มารับการรักษา และคัดเลือกผู้ป่วยที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.2 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เข้าไปแนะนำตัว สร้างสัมพันธภาพกับกลุ่มตัวอย่าง ทั้งผู้สูงอายุและครอบครัว รวมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือ และความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัย พร้อมทั้งพิทักษ์กลุ่มตัวอย่างเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย ในกรณีที่มีเฉพาะผู้สูงอายุจะขออนุญาตเยี่ยมบ้านเพื่อให้ครอบครัวได้ตอบแบบสอบถาม ถ้าผู้สูงอายุยินดี แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างและครอบครัวยินดีเข้าร่วมวิจัย

2.3 ผู้วิจัยมอบแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ 1 ชุด และผู้ช่วยวิจัยมอบให้ครอบครัวของผู้สูงอายุ 1 ชุด ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอธิบายการกรอกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างที่สามารถตอบแบบสอบถามได้เอง แล้วให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเอง ถ้ากลุ่มตัวอย่างไม่สามารถอ่านและตอบแบบสอบถามด้วยตนเองได้ ผู้วิจัยหรือผู้ช่วยวิจัยจะอ่านคำถามและคำตอบที่ให้เลือกให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ ในกรณีที่ผู้สูงอายุไม่มีครอบครัวมาด้วยผู้ช่วยวิจัยจะประสานงานกับผู้สูงอายุในการไปพบครอบครัวที่บ้าน เพื่อให้ครอบครัวตอบแบบสอบถาม

2.4 หลังจากกลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามเสร็จ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม ถ้าไม่ครบถ้วนจะขอความร่วมมือให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามซ้ำ จนกว่าแบบสอบถามจะครบสมบูรณ์

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาประกอบด้วยผู้สูงอายุตอนกลางที่มีความดันโลหิตสูงและครอบครัว เพื่อลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสอบถามผู้สูงอายุ และให้ผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้ทำการสอบถามตัวแทนของครอบครัว โดยการแยกจากกัน ไม่ให้มีความเกี่ยวข้องกัน และผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยขอความยินยอม ในการเข้าร่วมวิจัยของกลุ่มตัวอย่างโดยการแจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาและประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาให้กลุ่มตัวอย่างทุกรายรับทราบ โดยไม่ต้องมีการทำเป็นลายลักษณ์อักษร การที่กลุ่มตัวอย่างยินยอมตอบแบบสอบถามถือเป็นการยินยอมเข้าร่วมเป็นผู้ถูกวิจัย

2. ผู้วิจัยให้คำรับรองแก่ผู้ป่วยได้ทราบว่าผู้เข้าร่วมวิจัยจะไม่ได้รับความเสียหาย หรืออันตรายใด ๆ จากการเข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้

3. ผู้วิจัยแจ้งให้ผู้ร่วมวิจัยทราบว่า ผู้เข้าร่วมวิจัยร่วมมืออิสระในการตัดสินใจในการเข้าร่วมวิจัย และในระหว่างการเก็บข้อมูลหากผู้เข้าร่วมวิจัยต้องการจะหยุด หรือออกจากกรวิจัยสามารถออกได้ โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อแผนการรักษาพยาบาลที่ได้รับจากทีมสุขภาพ

4. ผู้วิจัยชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมวิจัยรับทราบว่า จะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ และนำข้อมูลไปใช้ในการอภิปรายผลในภาพรวม โดยผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมวิจัยสำหรับการวิจัยในครั้งนี้เท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS /FW โดยใช้สถิติบรรยายและสถิติอ้างอิง ดังนี้

1. แจกแจงความถี่ ร้อยละและค่าเฉลี่ยของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งของผู้สูงอายุและครอบครัว และความถี่และความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมในรายชื่อ
2. คำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของความถี่และความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างและครอบครัว ทั้งโดยรวมและ รายด้าน
3. ทดสอบความแตกต่างของระดับความต้องการและระดับการได้รับตามการรับรู้ของผู้สูงอายุและครอบครัว โดยใช้สถิติทีคู่
4. ทดสอบความแตกต่างระหว่างความต้องการตามการรับรู้ของผู้สูงอายุและครอบครัว โดยใช้สถิติทีอิสระ
5. ทดสอบความแตกต่างระหว่างการได้รับตามการรับรู้ของผู้สูงอายุและครอบครัว โดยใช้สถิติทีอิสระ